

№1

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali
23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №R-566966 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №049864

MUNDARIJA				
1.	Рабимқулов Шерзод Муртозаевич	Исломий банк хизматлари дарчаси шароитида инвестиция лойиҳаларини молиялаштириш имкониятлари	7	
2.	Муқимов Шерали Ахмадали ўғли	Яшил саноат сиёсатини юритишнинг Хитой тажрибаси: методологик асослар ва ўрнакли жиҳатлар	15	
3.	Elmirzayev Samariddin Eshquvvatovich, Shokhistakhon Akhmedova	Opportunities and challenges in developing the corporate bond market in Uzbekistan	31	
4.	Kholikov Khamidulla	Financing the future: how Uzbekistan's green and sdg bonds are powering sustainable economic transformation	38	
5.	Жумаев Самариддин Зиядуллаевич	Кимё саноати корхоналарида молиявий таъминотни шакллантиришда ўз маблағлар манбаларининг аҳамияти	49	
6.	Davlyatov Qahramon Abdumavlyanovich	Oilaviy tadbirkorlik sub'ektlarini iqtisodiyotda tutgan o'rni va ularni bank kreditlari hisobiga moliyalashtirish ahamiyati	59	
7.	Abdullayev Nuriddin Isom o'g'li	Sanoat korxonalari raqobatbardoshligini ta'minlashga yo'naltirilgan investitsion faoliyatni takomillashtirish yo'llari	67	
8.	Shamiyev Shohruh Shakar o'g'li	Tijorat banklariga xorijiy investitsiyalarni jalb etish yo'llari	75	
9.	Раджабов Умурзак Аблакулович	Айрим ривожланган мамлакатлар солиқ тизимининг ўзига хусусиятлари	83	
10.	Raximov Eshmurod Normuradovich	O'zbekistonda barqaror va inklyuziv iqtisodiy o'sishga erishishda makroiqtisodiy mexanizmlardan foydalanish	91	
11.	Xomitov Komiljon Zoitovich	Raqamli iqtisodiyot sharoitida ko'char mulk qiymatini baholash xususiyatlari	98	
12.	Narzullayeva Xilola Abdukomilovna	O'zbekistonda hududlarning investitsion jozibadorligini oshirish omillari	106	
13.	Касимова Гуляр Ахматовна, Абдуқосимова Гулноза Хилолитдиновна	Ўзбекистон саноат корхоналари барқарор ривожланишида фискал омилларнинг аҳамияти	115	
14.	Xolmurodov Baxrom Maxmatkarim o'g'li	Xalqaro audit tashkilotlari rivojlanish tarixi va ularning global iqtisodiyotdagi o'rni	120	
15.	Nazarova Shohista Tolmas qizi	Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarida fintech texnologiyalari asosida moliyaviy inklyuzivlik va iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash mexanizmlari	126	
16.	Тоғаев Салим Собирович, Халбеков Камариддин Абдухалилович	Худудларнинг инвестицион жозибадорлигини баҳолашга оид илмий-назарий қарашлар	131	
17.	Юлдашева Надира Викторовна	От контроля к доверию: новые подходы в государственных закупках	138	
18.	Маматкулов Авазбек Ахмадалиевич	Ички аудитни амалга оширишнинг хорижий илғор тажрибалари ва уларнинг фойдаланиш йўллари	146	
19.	Qosimova Nilufarxon Chinberdiyevna	Operatsiyon faoliyatda pul oqimlari	156	
20.	Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	Bank ekotizimlari innovatsion xizmatlar majmui	161	
21.	Mirbabayev Farrux Athamovich	Mahalla boshqaruv tizimining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	167	
22.	Oramov Jaxongir Jurayevich	Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat korxonalari moliyaviy barqarorligini ekonometrik modellashirishning nazariy asoslari	172	
23.	Sattorov Shohruh	Qashqadaryo mintaqasida investitsion muhitni shakllantirishning ahamiyati	177	
24.	Sherqo'ziyev Mamadiyor, Xudayarov Mahmasaid Maxmarajabovich, Abdinazarov Akbar Baxriddin o'g'li	Faradey effektini yorug'lik nurlanishining modulyasiyalangan qutblanishini qo'llagan holda o'lchash	182	
25.	Boyev Bekzodjon Jo'raqul o'g'li	Blokcheyn texnologiyalari asosida aksiyalarni birlamchi joylashtirish imkoniyatlari	191	
26.	Primova Dilafruz To'liqinovna	Tijorat banklari tomonidan moliyaviy investitsiyalarni jalb qilishni takomillashtirish	201	
27.	Alimov Baxodir Batirovich	Sug'urta kompaniyalarning buxgalteri balans ko'rsatkichlarining gorizontal va vertikal tahlili	209	
28.	Хашимов Абдукомил Рисбекович, Фарангиз Малдимова Ихтиёр кизи	Суғурта фаолиятининг аҳоли турмуш даражасига таъсирини моделлаштиришнинг ҳозирги амалий ҳолати	218	

29.	Xotamov Alisher Xotamjon o'g'li, Botirjonova Bonu Baxtiyor qizi	O'zbekistondagi jamoat ahamiyatiga ega tashkilotlarni moliyaviy hisobotlarini auditdan o'tkazishning samaradorligi	228
30.	Ташпулатов Гиёс Тохирович	Рақамлаштириш жараёнида бизнес қийматини баҳолашда катта маълумотлар таҳлили ва сунъий интеллект инструментларидан фойдаланиш	236
31.	Raimjanova Madina Asrarovna	Barriers and opportunities shaping the funding of green projects across developing nations	244
32.	Sherkuziyev Mamadiyar, To'xtasinova Ra'noxon G'anijonovna	Sharlashuv jarayonida yashil maydonlar qisqarishini aniqlash va bashoratlash uchun axborot olish tizimi: chuqur o'qitish modeli	249
33.	Nuraliyeva Barnoxon Quدرات qizi	Tovar-moddiy zaxiralar tarkibidagi inert gazlar va inert materiallar hisobini takomillashtirishning nazariy-metodik asoslari	258
34.	Hamrayev Maqsudjon Saidaxmadovich	Moliyaviy mustaqil bo'lgan oliy ta'lim muassasalari moliyaviy ta'minotini mustahkamlash xususiyatlari	265
35.	Maxmasaidova Sayyodxon Ubaydulla qizi	Sug'urta faoliyatini baholashning ekonometrik modellashirishning uslubiy jihatlar	270
36.	Холмуродов Джавохир Бахтиёр оглы	Внедрение цифровых технологий в денежно-кредитную политику как основа обеспечения финансовой стабильности	276
37.	Sharapova Mashxura Azadovna, Tugalov Elshod Zafar o'g'li	O'zbekiston moliya bozorida islomiy fintech platformalari orqali aqlli shartnomalar (smart contracts) va blokcheyn tizimini joriy etishning istiqbollari	282
38.	Yovkochev Sherzod Shukhratovich	External debt issues and risk management in cooperation with international financial institutions	291
39.	Akobirova Nodira Najmiddin qizi	Tadbirkorlik subyektlarining kichikdan yirik korxona sari evolyutsion o'sish nazariyasi: nazariy tahlil va amaliy asoslar, O'zbekiston sharoitidagi xususiyatlar	298
40.	Salimova Husniya Rustamovna	Markaziy Osiyo telekommunikatsiya operatorlarida texnik samaradorlikni DEA-CCR modeli orqali baholash: O'zbektelekom AK tajribasi	305
41.	Baltayev Jushkin Baltabayevich, Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	Korporativ to'lov tizimlarini boshqarishda zamonaviy yondashuvlar: nazariya, amaliyot va O'zbekiston istiqbollari	310
42.	Shodmonov Ruslan G'olib o'g'li	Sanoat 4.0 sharoitida ishlab chiqarish korxonalarida yashil samaradorlik indikatorlari tizimini shakllantirish	319
43.	Yuldasheva Nazokat Muzaffar qizi	Soliq va moliyaviy instrumentlar orqali “yashil” innovatsiyalarni rag'batlantirish xorij tajribasining tahlili	326
44.	Safarov Xurshid Ravshan o'g'li	Kredit tashkilotlarida risklarni baholash va minimallashtirish	335
45.	Mirpo'latov Jahongir Muzapparovich	Ishlab chiqarish korxonalarida soliq qarzdorligi holati va uning hududlar kesimidagi tahlili	343
46.	G'aybullayeva Zilola Raxmatullo qizi, Ma'murjonova Feruza Muzaffar qizi	Raqamli iqtisodiyot sharoitida kriptovalyutalar: moliyaviy imkoniyatlar va xavf-xatarlar tahlili	350
47.	Umarxodjayeva Muyassar Ganiyevna, Nishonova Ma'mura Yusupovna	Buxgalteriya axboroti strategik menejment qarorlarining legitimligi kafolati sifatida	355
48.	Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna	Xalqaro standartlarni o'rganish asosida O'zbekiston respublikasi budjet hisobi standartlariga uyg'unlashtirish zaruriyati	363
49.	Сафарова III.A.	Жисмоний шахслардан олинадиган мол-мулк солиғи амалиётига онд хориж тажрибалари хусусида	372
50.	Murodov Orif Jumayevich, G'ulomov Haydarbek Ilyos o'g'li	Agroklaster tizimida moliyaviy yuklamaning notekis taqsimlanishi: paxta tozalash korxonalari zimmasidagi tizimli bosim va uning sabablari	380
51.	Sherkuziyeva Nasiba Abrorovna	Aksiyadorlik jamiyatlarining dividend siyosati va uni bozor kapitallashuvi qiymatiga ta'siri masalalari	391
52.	Tilakov Navruz Maxmudovich	Raqamli moliyaviy xizmatlar asosida kichik biznes innovation faoliyatini moliyalashtirish	400
53.	Рахимов Матназар Юсупович	Яшил кредитлар ва уларнинг банк рентабеллигига таъсирининг таҳлили	405
54.	Maxmudova Maftunaxon Shavkatjon qizi	Tijorat banklari faoliyatini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	412
55.	Mamatqulova Hafiza Bahodir qizi	Moliyaviy barqarorlik mazmun-mohiyati va unga ta'sir etuvchi omillar	416
56.	Рустамова Шохида Тулкуновна	Олий таълим муассасаларини маблағ билан таъминлаш ҳолатининг таҳлили	424

57.	Allayarov Suxrob Rustamovich	Ekologik innovatsiyalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish va yashil iqtisodiyotga o'tish istiqbollari	431
58.	Sobirov Otabek Olimjonovich	Boshqaruv hisobini samarali tashkil etishda moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlariga o'tishning ahamiyati	444
59.	Umarov Baxrom Boxodir o'g'li	Investitsion muhit va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili	449
60.	Ташматова Мухтабар Алишеровна	Қишлоқ хўжалигининг барқарор ривожланишини инвестициялаш фаолиятини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш	460
61.	Ostonokulov Azamat Abdukarimovich, Kuliboyev Azamat Shonazarovich	Davlat auditida sun'iy intellektdan foydalanish: ustun va xavfli jihatlar	466
62.	Yusufjonov Ravshanbek Rustamjon o'g'li	Agrar sohaga investitsiyalarni jalb qilish samaradorligini oshirish yo'llari	474
63.	Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	Xo'jalik yurituvchi subyektlarning innovatsion faoliyatini moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari	480
64.	Rasulov Dilshodbek Shuxratbek o'g'li	Abdulla Qahhor asarlarida iqtisodiy qiyinchiliklarning inson ruhiyatiga ta'siri	487
65.	Каримов Умрбек Жавлонбек угли	Отражение социально-экономических взглядов народа и экономической ситуации в произведениях мукими	494
66.	Mamatova Sevara Ilhom qizi	Bank xizmatlari samaradorligini oshirishda intellektual tizimlarning ahamiyati	502
67.	Khalilov Sherzod Akhmatovich	Integrating climate-related risks into financial reporting: A green accounting approach based on IFRS S2, IAS 36, IAS 37 and GHG emissions	511
68.	Ortiqov Qurbonnazar Omonovich	Budjet tashkilotlarida ichki auditning nazariy uslubiy asoslari	526
69.	Aminov Farrux Farxadovich	Innovatsiya loyihalarini moliyalashtirishda xorijiy tajriba va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari	531
70.	Baxramov Abdulaziz Baxtiyorovich	Kichik biznes sub'yektlarini moliyalashtirish muammolari va ularning yechimlari	542
71.	Хошимов Собир Муртазаевич	Хориж мамлакатларида асосий капиталга инвестицияларни молиялаштиришнинг манбалари таҳлили	552
72.	Bo'riboeva Zamiraxon Ravshan qizi	Investitsiya loyihalarini moliyalashtirish samaradorligini baholashning metodologik yondashuvlari va ko'rsatkichlar tizimi	559
73.	Rahimov Akmal Matyaqubovich	Bank depozit portfeli barqarorligiga ta'sir etuvchi risk omillarini baholash va Stress-test modelidan foydalanish imkoniyatlari	566
74.	Isayev Husan Mansurovich	O'zbekiston respublikasida bevosita soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish orqali budjet daromadlarini optimallashtirish yo'llari	577
75.	Muzaffarov Muhammadjon Maxmud o'g'li	Tashabbusli budjetlashtirish doirasida loyihalarni shakllantirish, saralash va g'olib loyihalarni aniqlash amaliyotining tahlili	584
76.	Fozilchayev Shuhratjon Qobiljon o'g'li	Makroiqtisodiy noaniqliklar sharoitida investitsiya loyihalarining moliyaviy risklarini boshqarish strategiyalari	591
77.	Абдураимова Мафтунахон Ахматовна	Суғурта ташкилотларида ички назорат тизимини баҳолаш амалиёти	597
78.	Абидов Мансур Илхомжонович	Давлат харидларини амалга ошириш жараёнини назорат қилишнинг ўзига хос хусусиятлари	605
79.	Arifjanova Yayraxon Usmonxo'jayevna	Mahalliy korporativ emitentlarning yevroobligatsiyalar emissiyasi va qarz instrumentining korxona moliyaviy barqarorligiga ta'siri	610
80.	Xusainov Xasan Baratovich	Ichki audit xizmatining budjet tashkilotlari faoliyatiga ta'sirini tahlil qilish va samaradorligini oshirish	616
81.	Qurbonov Shodlikbek Marksovich	Davlat tibbiyot tashkilotlarida daromadlarni hisobga olish mezonlarini belgilash va moliyaviy hisobotda aks ettirishni takomillashtirish	623
82.	Andokulov Tulkin	The role of cybersecurity in the digital economy: threats, stability model, and Cybersecurity Maturity Assessment	631

**DAVLAT TIBBIYOT TASHKILOTLARIDA DAROMADLARNI HISOBGA OLISH
MEZONLARINI BELGILASH VA MOLIYAVIY HISOBOTDA AKS ETTIRISHNI
TAKOMILLASHTIRISH**

Qurbonov Shodlikbek Marksoviich

*O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi
huzuridagi O‘quv markazi “Buxgalteriya hisobi
va axborot texnologiyalari” kafedrasini mudiri,
iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
ORCID: 0009-0002-8939-3420
E-mail: shodlikbekqurbonov@gmail.com*

Annotatsiya. Mazkur maqolada davlat tibbiyot tashkilotlarida daromadlarni hisobga olish mezonlarining muhim jihatlari aniqlangan. Shuningdek, davlat tibbiyot tashkilotlarida pullik tibbiy xizmatlar ko‘rsatishda majburiy kelishuvning mezonlariga asosan daromadni tan olish tadqiq qilingan. Pullik tibbiy xizmatlar ko‘rsatishda majburiy kelishuvning har bir tomoni o‘z majburiyatini bajargan taqdirda, tashkilotlar buxgalteriya balansida bu kelishuvni majburiy kelishuv aktivi yoki majburiy kelishuv majburiyati sifatida alohida aks ettirishi asoslangan. Amalga oshirilgan tadqiqot va tahlillar asosida xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so‘zlar: daromadlar, majburiy kelishuv, majburiy kelishuv aktivi, majburiy kelishuv majburiyati, pullik tibbiy xizmat, moliyaviy hisobot.

**SETTLEMENT OF INCOME ACCOUNTING CRITERIA AND IMPROVEMENT OF
REFLECTION IN FINANCIAL REPORTING IN STATE MEDICAL ORGANIZATIONS**

Kurbanov Shodlikbek Marksoviich

*Head of the Department of "Accounting and Information Technologies" of the Training Center under the Ministry of Economy and Finance of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
ORCID: 0009-0002-8939-3420
E-mail: shodlikbekqurbonov@gmail.com*

Annotation. This article identifies important aspects of income accounting criteria in state medical organizations. The study also examined the recognition of income based on the criteria of mandatory agreement when providing paid medical services in state medical organizations. In the event that each party to a mandatory agreement fulfills its obligation to provide paid medical services, organizations are justified in reflecting this agreement separately in the balance sheet as an asset of the mandatory agreement or an obligation of the mandatory agreement. Based on the conducted research and analysis, conclusions have been formulated.

Keywords: income, mandatory agreement, mandatory agreement asset, mandatory agreement obligation, paid medical service, financial reporting.

**УСТАНОВЛЕНИЕ КРИТЕРИЕВ УЧЕТА ДОХОДОВ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ
ОТРАЖЕНИЯ В ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В ГОСУДАРСТВЕННЫХ
МЕДИЦИНСКИХ ОРГАНИЗАЦИЯХ**

Курбанов Шодликбек Маркович

*Заведующий кафедрой "Бухгалтерский учет и информационные технологии"
Учебного центра при Министерстве экономики и финансов Республики Узбекистан,
доктор философии (PhD) по экономическим наукам, доцент
ORCID: 0009-0002-8939-3420
Электронная почта: shodlikbekqurbonov@gmail.com*

Аннотация. В данной статье рассматриваются важные аспекты критериев учета доходов в государственных медицинских организациях. В исследовании также изучено признание доходов на основе критериев обязательного согласия при оказании платных медицинских услуг в государственных медицинских организациях. В случае, если каждая сторона обязательного соглашения выполняет свое обязательство по оказанию платных медицинских услуг, организации вправе отражать данное соглашение в балансе отдельно как актив обязательного соглашения или обязательство обязательного соглашения. На основе проведенных исследований и анализа сформулированы выводы.

Ключевые слова: доход, обязательное соглашение, актив по обязательному соглашению, обязательство по обязательному соглашению, платные медицинские услуги, финансовая отчетность.

Kirish

Daromadlar — bu hisobot davri mobaynida aktivlarning kirib kelishi yoki qiymatining oshishi yoxud majburiyatlarning kamayishi natijasida yuzaga keladigan tashkilot sof aktivlarining (kapitalining) ko‘payishiga olib keladigan iqtisodiy naf sifatida tavsiflanadi. Davlat tibbiyot tashkilotlarining faoliyati faqatgina ajratilgan budjet mablag‘larini maqsadli sarflash bilan cheklanib qolmay, balki, pullik tibbiy xizmat ko‘rsatish va boshqa qonuniy manbalar hisobidan daromadlar shakllanishini ham o‘z ichiga oladi.

Budjet tashkilotlari, jumladan, davlat tibbiyot tashkilotlari qonunchilikda belgilangan tartibda faoliyat ixtisosligi bo‘yicha tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) realizatsiya qilishdan daromadlar oladi. Moliyaviy hisobot foydalanuvchilariga mazkur daromad operatsiyalaridan kelib chiqadigan tushumlarning va pul oqimlarining xususiyati, miqdori, muddati muhim hisoblanadi.

Davlat tibbiyot tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirish tizimini yanada takomillashtirish, eng muhimi ulardan maqsadli va samarali foydalanishni ta‘minlash choralari ko‘rish bugungi kunning ustuvor vazifalari hisoblanadi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 5-sentabrdagi “Davlat tibbiy sug‘urtasi mexanizmlarini joriy etishga oid chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-311-son Qarorida aholining kafolatlangan paketga kiritilgan tibbiy xizmatlardan bepul foydalanishi, oilaviy shifokorning elektron yo‘llanmasi asosida tekshiruvlardan o‘tkazilishi va davolanishi, ushbu tartibga rioya etilmagan hollarda, tibbiy xizmatlar pullik asosda ko‘rsatilishi [1] belgilangan.

Davlat budjeti mablag‘lari hisobidan qoplanadigan tibbiy yordamning kafolatlangan hajmlari ya‘ni kafolatlangan paket va ushbu paketga kiritilgan tibbiy xizmatlar va dori vositalari Davlat tibbiy sug‘urtasi jamg‘armasi mablag‘lari hisobidan taqdim etilishi belgilangan. Kafolatlangan paketga kiritilgan tibbiy xizmatlardan bepul foydalanish uchun belgilangan muddatlarda tegishli tibbiy ko‘riklardan o‘tish, oilaviy shifokorga yoki tibbiyot brigadasiga murojaat qilish talab etiladi.

Davlat tibbiyot tashkilotlarida kafolatlangan paket doirasida bepul ko‘rsatiladigan tibbiy xizmatlardan tashqari xizmatlar qo‘shimcha hisoblanadi va pullik asosda ko‘rsatiladi.

Davlat tibbiyot tashkilotlari pullik xizmatlarni tashkil etishda ko‘rsatilgan xizmatlardan tushgan mablag‘lar hisobini alohida shaxsiy g‘azna hisobvarag‘ida yuritilishini ta‘minlashi, binolarning kirish qismlarida pullik xizmatlar bo‘yicha axborot burchaklarini tashkil etishi, qulay joylashuvda joylashgan to‘lov kassalari hamda xizmat narxlari yuzasidan tasdiqlangan kalkulyatsiyalar mavjudligini ta‘minlashi kerak.

Bugungi kunda, davlat tibbiyot tashkilotlarida pullik tibbiy xizmatlar ko‘rsatishdan tushgan mablag‘larni daromad sifatida hisobga olish mezonlarini belgilashga hamda moliyaviy hisobotda aks ettirishga qaratilgan izlanishlar olib borish zaruriyati vujudga kelmoqda.

Adabiyotlar sharhi

Budjet tashkilotlarida daromadlarni hisobga olish hamda moliyaviy hisobotda aks ettirishning nazariy hamda uslubiy asoslarini yaratish va uni takomillashtirish bo‘yicha bir qator

xorijlik iqtisodchi olimlar ilmiy tadqiqotlar olib borishgan.

Jumladan, Ye.V.Melnikova budget hisobi va hisobotlarining asosiy funksiyalari [5] bo'yicha izlanish olib borgan. Uning fikricha, hisobot ma'lumoti muayyan tendensiyalarni aniqlaydi, budget daromadlari va xarajatlarning maqsad yo'nalishini va ulardan foydalanish samaradorligini nazorat qiladi.

Rossiyalik olimlar M.A.Ryabova, V.Bashkatov va Yu.Pokusayev budget tashkilotlari, ularni moliyalashtirish manbalari bo'yicha smetalar ijrosi hisobi va nazoratini tashkil etishning xususiyatlarini [6] tadqiq etgan va o'z qarashlarini ilmiy talqin qilgan.

A.A.Ushakov “Budget tashkilotlarida buxgalteriya hisobini tashkil etish – barcha tashkilotlar normativ-huquqiy hujjatlar asosida buxgalteriya hisobini yuritishga majburlar. Normativ-huquqiy hujjatlarni qo'llash tartibi tashkilotlarning turiga bog'liqdir. Budget tashkilotlarida g'aznachilikka qamrab olingan holda buxgalteriya hisobini yuritish va tashkil etishning asosiy tarmoqqa xos bo'lgan xususiyati bu - hisob siyosati hisoblanadi”, [7] deb ilmiy izoh bergan. Shuningdek, mazkur olim tibbiyot tashkilotlarida buxgalteriya hisobi tashkilotni moliyalashtirish samaradorligiga bog'liqligini ilmiy jihatdan asoslab o'tgan.

Mamlakatimiz olimlaridan S.U.Mehmonov budget tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va ichki audit metodologiyasini takomillashtirish [8], A.A.Ostonokulov ta'lim va tibbiyot muassasalarining budgetdan tashqari mablag'larini hisobga olish metodikasini takomillashtirish [9], davlat sektori muassasalarida yetkazib beruvchilar va xaridorlar bilan hisob-kitoblar hisobini takomillashtirish [10] borasida izlanishlar olib borishgan. Jumladan, A.A.Ostonokulov budget tashkilotlarida budgetdan tashqari mablag'larni shakllantirish, ularning hisobini tashkil etish va yuritish, moliyaviy hisobotlarni tuzishning metodologik asoslari hamda ularni takomillashtirish yuzasidan izlanishlar olib borgan.

Biroq, bugungi kunda davlat tibbiyot tashkilotlarida pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishdan tushgan mablag'larni daromad sifatida hisobga olish mezonlarini belgilashga hamda moliyaviy hisobotda aks ettirishga qaratilgan ilmiy izlanishlar olib borilmagan. Davlat tibbiyot tashkilotlarida pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishdan tushgan mablag'larni daromad sifatida hisobga olishda aniq bir mezonlar belgilanmagan. Bu esa, o'z navbatida, moliyaviy hisobot foydalanuvchilarini pullik tibbiy xizmatlardan kelib chiqadigan daromadlar va pul oqimlarining xususiyati, miqdori, muddati va noaniqlik darajasini tushunish imkonini beradigan buxgalteriya axborotlari bilan ta'minlamaslikka olib kelmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi

Davlat tibbiyot tashkilotlarida daromadlarni hisobga olish mezonlarini va moliyaviy hisobotda aks ettirishni tadqiq qilishda bilish, tushunish, anglash, kuzatish, taqqoslash, ilmiy abstraksiya, tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, monografik tadqiqot kabi metodlardan foydalanildi.

Tahlil va natijalar

Budget tashkilotlari, jumladan, davlat tibbiyot tashkilotlari daromadlarining mohiyatini to'g'ri aniqlashi muhim hisoblanadi. Chunki, davlat tibbiyot tashkilotlari o'z faoliyatidagi daromad operatsiyalarini hisobga olishda qo'llaniladigan talablarni, shu jumladan daromad operatsiyalarining turini aniqlashi, daromadlarni tan olish mezonlarini belgilashi, baholashi va moliyaviy hisobotda to'g'ri aks ettirishi zarur.

Birinchi navbatda davlat tibbiyot tashkilotlari o'z faoliyatidagi daromadlarini aniqlashi kerak. Ma'lumki, daromadlar sof aktivlar yoki qiymatning ko'payishini anglatadi. Davlat tibbiyot tashkilotlari daromad operatsiyasidan kelib chiqadigan daromadga oid ma'lum xarajatlarni amalga oshirsa, daromad kelajakdagi iqtisodiy foyda yoki xizmat ko'rsatish salohiyatining yalpi tushumi hisoblanadi va resurslarning har qanday o'tkazilishi operatsiya xarajati sifatida tan olinadi.

Shuningdek, Davlat sektori daromadlari majburiy kelishuvsiz yoki majburiy kelishuv asosidagi operatsiyalardan yuzaga kelishi mumkin. Hukumat va budget tashkilotlari daromadlarining katta qismi odatda, majburiy kelishuvsiz operatsiyalardan yoki tashqi tomonlarga

alohida tovar yetkazishni yoki xizmatlarni o'tkazishni o'z ichiga olmaydigan majburiy kelishuv asosidagi operatsiyalardan olinadi.

Davlat tibbiyot tashkilotlari o'z faoliyatida, avvalo, daromad operatsiyasini majburiy kelishuv asosida yoki majburiy kelishuvsiz amalga oshirilishini aniqlashi zarur.

Majburiy kelishuv (shartnoma) — bu kelishuv ishtirokchilariga huquqlar va majburiyatlarni yuklagan hamda qonunchilik yoki unga tenglashtirilgan vositalar orqali ijro etilishi ta'minlanadigan kelishuv hisoblanadi.

Majburiy kelishuv bo'lishi uchun u qonunchilik hujjatlari orqali ijro etilishi lozim. Majburiy kelishuv turli tartiblar asosida ijro etiladi. Bunda ushbu tartiblar davlat tibbiyot tashkilotlariga majburiy kelishuv shartlarining ijrosini ta'minlash va tomonlarni o'z majburiyatlarini bajarmaganligi yoki lozim darajada bajarmaganligi uchun javobgarlikka tortish imkoniyatini ta'minlashi kerak bo'ladi.

Majburiy kelishuvning ijro etilishi mumkinligini aniqlashda davlat tibbiyot tashkilotlari kelishuvning huquqiy shaklidan ko'ra uning mohiyatini ko'rib chiqishi zarur hisoblanadi. Majburiy kelishuvning ijro etilishi mumkinligini baholashda davlat tibbiyot tashkilotlari kelishuvning belgilangan shartlari va boshqa ishtirokchilarning aytilgan majburiyatlarini bajarishga asoslanishi kerak bo'ladi. Majburiy kelishuv ikki yoki undan ortiq tomonlar uchun bajarilishi shart bo'lgan majburiyatlar va huquqlarni o'z ichiga oladi. Majburiy kelishuvda har bir tomonning bajarilishi shart bo'lgan majburiyatlar va huquqlari o'zaro bog'liq hamda ajralmas hisoblanadi.

Ma'lumki, davlat tibbiyot tashkilotlari asosan pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishdan daromad oladi. Nazarimizda, davlat tibbiyot tashkilotlarining pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishi majburiy kelishuv asosida amalga oshirilishi kerak. Shuningdek, davlat tibbiyot tashkilotlari pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishda daromadlarni tan olishda majburiy kelishuvni hisobga olish modelini qo'llashi zarur.

Fikrimizcha, davlat tibbiyot tashkilotlari pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishda majburiy kelishuvning quyidagi mezonlariga asosan daromadni tan olishi kerak. Ya'ni:

har bir tomon majburiyat yuzaga keltiruvchi kelishuvni qabul qilsa (yozma yoki faoliyatiga muvofiq) va o'z majburiyatlarini bajarishni zimmasiga olsa;

davlat tibbiyot tashkilotlari majburiy kelishuv doirasida (pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishda) har bir tomonning huquqlarini aniqlay olsa;

davlat tibbiyot tashkilotlari har bir aniqlangan ijro majburiyatini bajarish (pullik tibbiy xizmat) uchun to'lov shartlarini belgilay olsa;

majburiy kelishuv iqtisodiy ahamiyatga ega bo'lsa (ya'ni, ushbu kelishuv natijasida davlat tibbiyot tashkilotlarining kelgusidagi pul oqimlari yoki xizmat ko'rsatish imkoniyatining xavfi, muddati yoki miqdori o'zgarishi kutilsa);

davlat tibbiyot tashkilotlari majburiy kelishuv shartlariga muvofiq o'z ijro majburiyatlarini bajarish (pullik tibbiy xizmat) evaziga olishi kerak bo'lgan to'lovni yig'ib olsa.

Agar majburiy kelishuv yuqoridagi barcha mezonlarga mos kelmasa, davlat tibbiyot tashkilotlari pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatish uchun olingan har qanday to'lovni faqat quyidagi asoslarga ko'ra daromad sifatida tan olishi zarur:

davlat tibbiyot tashkilotlari pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishni to'liq bajargan bo'lsa, unga tegishli bo'lgan to'lov olingan va mijozdan olingan to'lov qaytarilmaydigan bo'lsa;

majburiy kelishuv bekor qilingan va mijozdan olingan to'lov qaytarilmaydigan bo'lsa.

Agar majburiy kelishuvning har bir tomoni to'liq bajarilmagan majburiy kelishuvni boshqa tomonga hech qanday tovon (kompensatsiya) to'lamasdan bir tomonlama bekor qilish huquqiga ega bo'lsa, bunday kelishuv majburiy kelishuv hisoblanmaydi.

Davlat tibbiyot tashkilotlarida pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishda quyidagi asoslarga ko'ra majburiy kelishuv bajarilmagan hisoblanadi:

davlat tibbiyot tashkilotlari majburiy kelishuvdagi o'zining ijro majburiyatlarini bajarishni, ya'ni pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishni boshlamagan bo'lsa;

mijoz tomonidan majburiy kelishuvdagi ijro majburiyatlarini bajarishi (pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatish) uchun hali hech qanday to'lov amalga oshirmagan va to'lov qilish majburiyatini olmagan bo'lsa.

Xususan, aktivlar, majburiyatlar va daromadlarni dastlabki tan olish majburiy kelishuvning bir tomoni kelishuv bo'yicha o'z majburiyatlarini bajarishni boshlagan paytdan e'tiboran amalga oshiriladi.

Davlat tibbiyot tashkilotlari pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishdan kelib chiqadigan pul oqimini ijro majburiyatlarini bajarishdan oldin yoki keyin olishi mumkin.

Nazarimizda, agar davlat tibbiyot tashkilotlari pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishdan pul kirimini olsa, bu kirim belgilangan mezonlarga muvofiq aktiv sifatida tan olinadi va davlat tibbiyot tashkilotlari quyidagilarni tan olishi kerak bo'ladi:

a) agar kirim bilan bog'liq bo'lgan pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatish bajarilgan bo'lsa — **daromad**;

b) agar kirim bilan bog'liq bo'lgan pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatish bajarilmagan bo'lsa — **majburiyat**.

Bunda, davlat tibbiyot tashkilotlarda, pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishdan daromadni tan olish vaqti majburiy kelishuvdagi talablarning mohiyati va ularning bajarilishiga qarab aniqlanadi. Davlat tibbiyot tashkilotlari pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatish bo'yicha operatsiyadan olingan daromadni kelishuv shartlariga muvofiq resurslardan belgilangan tarzda foydalanib, ijro majburiyatini bajargan paytda (yoki bajarish jarayonida) hisobga olishi shart hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 11-noyabrda 718-son qarori bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tizimidagi tibbiyot muassasalarida pullik xizmat ko'rsatish tartibi to'g'risidagi nizomning 29-bandiga asosan **mijozlar davlat tibbiyot tashkilotiga to'lovni oldindan to'liq to'lash shartlarida** qabul qilinishi [2] belgilangan. Xususan, davlat tibbiyot tashkilotiga tibbiy xizmat uchun oldindan to'langan mablag', daromad sifatida emas, balki, majburiyat sifatida buxgalteriya hisobida aks ettirilishi kerak. Amaldagi holatda esa, pullik tibbiy xizmat uchun oldindan to'langan mablag'lar daromad sifatida buxgalteriya hisobida aks ettirilmoqda.

Nazarimizda, davlat tibbiyot tashkilotlari pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishda majburiy kelishuv mezonlariga asosan daromadni tan olishi kerak. Jumladan, davlat tibbiyot tashkilotlari pullik tibbiy xizmat ko'rsatilgandan keyingina, tushgan mablag'larni daromad sifatida tan olishi kerak bo'ladi. Shuningdek, budget tashkilotlarida daromadlarni tan olish mezonlari normativ-huquqiy hujjatlarda, O'zbekiston Respublikasining budget hisobi standartlarida belgilanishi zarur.

Davlat tibbiyot tashkilotlarida moliyaviy hisobotning axborot imkoniyatlarini oshirish maqsadida daromadlar, aktivlar va majburiyatlar to'g'risidagi axborotlarni sifatli yoritib berish talab etiladi. Xususan, moliyaviy hisobotlarda daromadlar tushumlarining xususiyati, miqdori va muddatlari, tan olish mezonlari bo'yicha guruhlanishi zarur.

Nazarimizda, pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishda majburiy kelishuvning har bir tomoni o'z majburiyatini bajargan taqdirda, tashkilotlar buxgalteriya balansida bu kelishuvni **majburiy kelishuv aktivi** yoki **majburiy kelishuv majburiyati** sifatida alohida aks ettirish amaliyotini joriy etish kerak.

Bunda, **majburiy kelishuv aktivi (xaridorlar va buyurtmachilardan olinadigan to'lovlar)** — davlat tibbiyot tashkilotlari majburiy kelishuv shartlariga muvofiq kelishuv shartlariga rioya etish bo'yicha o'z majburiyatlarini bajarganligi uchun to'lov yoki boshqa resurs olish huquqi bo'lib, ushbu huquq vaqt o'tishi bilan avtomatik ravishda paydo bo'lmasdan, balki majburiy kelishuvda belgilangan shartlarning bajarilishiga bog'liq bo'ladi. Xususan, pullik tibbiy xizmatlarning ko'rsatilishiga bog'liq bo'ladi.

Majburiy kelishuv majburiyati (xaridorlar va buyurtmachilardan olingan bo'naklar) esa — bu davlat tibbiyot tashkilotlarining mijozdan to'lov olgan (yoki to'lov olishi kerak bo'lgan) ijro majburiyatini bajarishi (pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishi) bo'yicha mas'uliyati hisoblanadi.

Davlat tibbiyot tashkilotlari moliyaviy hisobot foydalanuvchilariga pullik tibbiy xizmatlar

ko'rsatishdan kelib chiqadigan daromadlar va pul oqimlarining xususiyati, miqdori, muddati va noaniqlik darajasini tushunish imkonini beradigan buxgalteriya axborotlarini taqdim etishi kerak. Shuningdek, davlat tibbiyot tashkilotlari hisobot davri mobaynida majburiy kelishuv aktivi va majburiy kelishuv majburiyati qoldiqlaridagi muhim o'zgarishlar to'g'risida tushuntirish berishi kerak bo'ladi.

Fikrimizcha, davlat tibbiyot tashkilotlarida pullik tibbiy xizmatlar uchun oldindan to'langan mablag'larni majburiyat sifatida aks ettirish uchun O'zbekiston Respublikasi budjet hisobining standarti (2-son BHS ro'yxat raqami 3078, 2018-yil 20-oktabr) “Yagona schyotlar rejasi”ga **“Majburiy kelishuv majburiyati (xaridorlar va buyurtmachilardan olingan bo'naklar)”** hamda pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatilganligi uchun to'lov yoki boshqa resurs olish huquqiga esa **“Majburiy kelishuv aktivi (xaridorlar va buyurtmachilardan olinadigan to'lovlar)”** [3] nomli buxgalteriya subschyotlarini kiritish zarur.

Ushbu taklif etilgan buxgalteriya subschyotlari orqali davlat tibbiyot tashkilotlarida pullik tibbiy xizmatlar uchun oldindan to'langan mablag'larni majburiyat sifatida buxgalteriya hisobida aks ettirilishiga hamda pullik tibbiy xizmat ko'rsatilgandan keyingina daromad sifatida tan olinishiga erishiladi. Natijada, pullik tibbiy xizmatlar bo'yicha buxgalteriya hisobida ishonchli va to'g'ri buxgalteriya axborotlari shakllanishiga xizmat qiladi.

Davlat tibbiyot tashkilotlarida pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatish faoliyatini taklif etilgan buxgalteriya subschyotlari bilan bog'langan holda buxgalteriya hisobida aks ettirishni 1-jadvalda ko'rib chiqamiz.

1-jadval

Pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishda daromadni hisobga olishning buxgalteriya hisobi⁹⁶

T/r	Buxgalteriya o'tkazmasi mazmuni	Buxgalteriya o'tkazmasi		Summa (so'mda)
		Debet	Kredit	
1.	Mijozlar pullik tibbiy xizmatlar uchun to'lovni oldindan to'liq to'laganda	102 414-“Taqsimlanadigan mablag'lar” subschyoti	“Majburiy kelishuv majburiyati (xaridorlar va buyurtmachilardan olingan bo'naklar)” subschyoti	106 019,0
2.	Ko'rsatilgan pullik tibbiy xizmatlarning realizatsiyasi amalga oshirilganda daromadni tan olinishi	“Majburiy kelishuv aktivi (xaridorlar va buyurtmachilardan olinadigan to'lovlar)” subschyoti	911 200-“Mahsulot (ish, xizmat)lar realizatsiyasi” subschyoti	106 019,0
3.	Pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatish bo'yicha mijozlardan oldindan olingan bo'naklarning hisobga olinishi daromad tan olingan vaqtda	Majburiy kelishuv majburiyati (xaridorlar va buyurtmachilardan olingan bo'naklar)”subschyoti	“Majburiy kelishuv aktivi (xaridorlar va buyurtmachilardan olinadigan to'lovlar)” subschyoti	106 019,0
4.	Ko'rsatilgan tibbiy xizmatlar tannarxining hisobdan chiqarilishi	911 200-“Mahsulot (ish, xizmat)lar realizatsiyasi” subschyoti	180 000-“Tovarlarga (ishlarga, xizmatlarga) xarajatlar” subschyoti	90 277,0
5.	PQ-4007-son qarorga asosan ajratma	911 200-“Mahsulot (ish, xizmat)lar realizatsiyasi” subschyoti	344 000-“Budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag'lari hisobidan kreditor qarzlari” subschyoti	1 687,0
6.	Realizatsiya natijalari bo'yicha foyda summasiga: tibbiy xizmatlarni realizatsiya qilish bo'yicha olingan foydani tibbiyot tashkilotlarining moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'armasiga daromad sifatida hisoblanishi	911 200-“Mahsulot (ish, xizmat)lar realizatsiyasi” subschyoti	520 320-“Tibbiyot tashkilotlarining moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari bo'yicha hisoblangan daromadlari” subschyoti	14 055,0

⁹⁶ Muallif tomonidan tuzilgan

Davlat tibbiyot tashkilotlarida pullik tibbiy xizmatlarni realizatsiya qilishdan olingan daromadlari pullik tibbiy xizmatlarni realizatsiya qilishdan tushgan tushumlar va ularni ishlab chiqarish bo'yicha hisobot davri (chorak) yakuni bo'yicha xarajatlar o'rtasidagi ijobiy farqi tegishliligi bo'yicha Tibbiyot tashkilotlarining moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'armasining hisobvarag'iga o'tkazilishi kerak.

Davlat tibbiyot tashkilotiga mijozlar tomonidan pullik tibbiy xizmat ko'rsatish uchun oldindan to'langan mablag'lari tibbiyot tashkilotining moliyaviy hisobotlarida, jumladan, buxgalteriya balansida alohida aks ettirilishi kerak. Buning uchun O'zbekiston Respublikasi budget hisobining standarti (3-son BHS) “Budget hisoboti”da (ro'yxat raqami 3124, 2019-yil 18-yanvar) moliyaviy hisobot shakllariga [4] quyidagi qo'shimchalarni kiritish zarur. Jumladan, buxgalteriya balansiga III BO'LIM. **Joriy majburiyatlarga “Majburiy kelishuv majburiyati (xaridorlar va buyurtmachilardan olingan bo'naklar)”** qatorini kiritish kerak. Natijada, pullik tibbiy xizmat ko'rsatish uchun oldindan to'langan mablag'larni moliyaviy hisobotlarda alohida aks ettirilishiga erishiladi. Shuningdek, buxgalteriya balansiga I BO'LIM. **Joriy aktivlarga “Majburiy kelishuv aktivi (xaridorlar va buyurtmachilardan olinadigan to'lovlar)”** qatorini kiritish kerak.

Bundan tashqari, moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotda majburiy kelishuvlarga asoslangan ijro majburiyatlari bo'yicha tan olingan daromad summalarini boshqa daromad manbalaridan alohida aks ettirish zarur.

Xulosa va takliflar

Davlat tibbiyot tashkilotlarida pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishda majburiy kelishuvning mezonlarini va unga asosan daromadni tan olish, baholash va buxgalteriya hisobida aks ettirish tartibini normativ-huquqiy hujjatlarda belgilash zarur. Xususan, O'zbekiston Respublikasi budget hisobining standartlarida aktivlar, majburiyatlar va daromadlarni tan olishda majburiy kelishuvning har bir tomoni kelishuv bo'yicha o'z majburiyatlarini bajarishi bilan bog'liq bo'lgan mezonlarning kiritilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Davlat tibbiyot tashkilotlari pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatish yuzasidan majburiy kelishuvda har bir tomon o'z majburiyatlarini bajarishi, huquqlarini aniqlay olishi, to'lov shartlarini belgilashi, iqtisodiy ahamiyatga egaligi, to'lovni olishi kabi mezonlarga asosan daromadni tan olishi kerak.

Natijada, pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatish bo'yicha daromadni tan olish vaqti majburiy kelishuvdagi talablarning mohiyati va ularning bajarilishiga qarab aniqlanishiga erishiladi. Davlat tibbiyot tashkilotlari majburiy kelishuv bo'yicha pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishdan olingan daromadni kelishuv shartlariga muvofiq resurslardan belgilangan tarzda foydalanib, belgilangan majburiyatini bajargan vaqtda hisobga olishi ta'minlanadi.

Davlat tibbiyot tashkilotlari moliyaviy hisobotning axborot imkoniyatlarini oshirish maqsadida daromadlar, aktivlar va majburiyatlar to'g'risidagi axborotlarni sifatli yoritib berilishini ta'minlashi kerak.

Pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishda majburiy kelishuvning har bir tomoni o'z majburiyatini bajargan taqdirda, tashkilotlar buxgalteriya balansida bu kelishuvni majburiy kelishuv aktivi yoki majburiy kelishuv majburiyati sifatida alohida aks ettirish amaliyotini joriy etish uchun O'zbekiston Respublikasi budget hisobining standartlariga mazkur normalarni kiritish taklif etiladi.

Natijada, davlat tibbiyot tashkilotlari moliyaviy hisobot foydalanuvchilariga pullik tibbiy xizmatlar ko'rsatishdan kelib chiqadigan daromadlar va pul oqimlarining xususiyati, miqdori, muddati va noaniqlik darajasini tushunish imkonini beradigan buxgalteriya axborotlarini taqdim etilishiga xizmat qiladi. Shuningdek, davlat tibbiyot tashkilotlarining hisobot davri mobaynida majburiy kelishuv aktivi va majburiy kelishuv majburiyati qoldiqlaridagi muhim o'zgarishlar to'g'risida tushuntirish va izohlar berishi ta'minlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 5-sentabrdagi “Davlat tibbiy

sugʻurtasi mexanizmlarini joriy etishga oid chora-tadbirlar toʻgʻrisida”gi PQ-311-son Qarori.

2. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 11-noyabrda “Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni saqlash vazirligi tizimidagi tibbiyot muassasalarida pulli xizmat koʻrsatish tartibi toʻgʻrisidagi nizomni tasdiqlash haqida” 718-son qarori.

3. Oʻzbekiston Respublikasi budget hisobining standarti (2-son BHS) “Yagona schyotlar rejasi” (roʻyxat raqami 3078, 2018-yil 20-oktabr).

4. Oʻzbekiston Respublikasi budget hisobining standarti (3-son BHS) “Budget hisoboti” (roʻyxat raqami 3124, 2019-yil 18-yanvar)

5. Мелникова.Е.В. «Бюджет ташкилотларида давлат харажатларини хисобини юритишни такомиллаштириш». Россия. 2010.

6. Рябова М.А. и друг. Бюджетный учет и отчетность: учебное пособие / Ульяновск: УИГТУ, 2010 г.

7. Ушаков А.А. «Бухгалтерский учет и аудит эффективности использования средств в муниципальных учреждениях здравоохранения», авторе., к.э.н., 2012. 14 с.

8. Mehmonov S.U. “Budget tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va ichki audit metodologiyasini takomillashtirish” i.f.d. diss. avtoref. 76 b. – T., 2018.

9. Azamat Ostonokulov. Improvement of methodology for accounting of extra-budgetary resources of public educational and medical institutions. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI). Volume 12, Issue 7, July 2021: 4857- 4867. SCOPUS.

10. Ostonokulov Azamat Abdurkarimovich. Improving Accounting of settlements with Suppliers and Buyers in Public Sector Institutions. AMERICAN JOURNAL OF ECONOMICS AND BUSINESS MANAGEMENT. ISSN: 2576-5973. Vol. 4, No. 2, 2021.

